

Attaveqarneq aamma Attaveqarnermik ajornartorsiuteqarneq

Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut
Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik
Departementet for Familie, Kultur, Kirke og Ligestilling

Norsk Forsterhjemsforening-imit nutsigaq

Una quppersagaq attaveqarneq aamma attaveqarnermik ajornartorsiuteqarneq pillugu tarnip pissusaanik immikut ilisimasallip Vigdis Bunkholdt Norsk Forsterhjemforening sinnerlugu suliarineqarpoq.

Bodil Fountain-imit nutserneqarpoq, tarnip pissusaanik immikut ilisimasallip Amalie Lynge Pedersen-ip nutserneqarnera qulakkiigaavoq.

Aaqqissuisoq Andu S. Olsen.

Quppersagaq Ilaqutariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfimmit 2011-mi saqqummersinneqapog

Postboks 260, 3900 Nuuk. Kalaallit Nunaat.

Imaa pillugu naatsumik

Atuagaaqqami uani sammissavavut ilisimatusarnikkut annertuumik suliaqarfiit pingaarutillit ilaat ateqartoq attaveqarnek. Siullermik sammissavarput attaveqarnerup suunera aamma attaveqarnerup pilersinneqarnissaanut piumasarineqartut. Tamatuma kingorna eqqartorneqassaaq, meeqqap aamma isumassuisut akornanni attaveqarnerup ineriartortarnera sooq ilaanni pitsaaneq ajortoq kipusoortarlunilu. Taava tamanna attaveqarnerup pitsaassusaanik taaneqartartumut kattunneqassaaq, aamma eqqartussavarput piffissap sivikitsup aamma ungasissup iluani attaveqarnerup pitsaanngitsup kinguneranik meeraq sunik ajornartorsiuteqarsinnaanersoq. Taava tullitussavarput meeraq angajoqqaarsianiittoq sunik assigiinngitsunik attaveqarnikkut ajornartorsiuteqarsinnaanersoq, taavalu naggataatigut siunnersuuteqassaagut angajoqqaarsiat meeraq qanoq iliorlutik ikiorsinnaaneraat. Tassunga atatillugu najorteqartarnermut aaqqissukkat aamma inuusuttuaqqanut angajoqqaarsiaasernerup qanoq ittuusinnaanera sammissavavut.

Aallaqqaasiut

Norgemi misissuinerniit nalunngilarput meeqqat ullumikkut angajoqqaarsianut nuuttartut ilaat annertuunik ajornartorsiuteqartartut (Havik 1996, Iversen 2000). Meeqqat ilaat ammasuusarput aamma imminut inunnullu allanut ingasaassisarlutik, ilaat allat matoqqanermik ajornartorsiuteqarnerusarlutik soorlu annilaanganeq aamma nikallungasumik qisuariartarlutik. Ajornartorsiutinut taamak ittunut peqquataasartut arlaqarput. Angajoqqaarsianut nuuttut imaluunniit amerlanersaat minnerusumik annerusumilluunniit - imaluunniit arlalitsigut - sumiginnaanermik misigisaqarsimasarput, aamma sumiginnaanermik misigititaasimaneq nalinginnaasumik ineriartornissamut ajornartorsiutinik tamatigunajak pilersitsisarpoq. Meeqqat taakku amerlanersaat attaveqarnikkut akornummik taaneqartartumik arlalinnik qisuariarnertaqartunik pilersitsisarput, qisuariarnerit arlallit ilaattut.

Attaveqarnernikkut ajornartorsiutit assigiinngitsut nalunneqanngillat, aamma meeqqat assigiinngitsunik pissusilersornerannik kinguneqartitsisarput. Siullermik sammissavarput, oqaaseq attaveqarnek qanoq isumaqartinneqarnersoq.

Attaveqarnek sunaava?

Attaveqarnek meeqqap aamma meeqqap pingaarnertut isumassuisuisa akornanni timikkut misigissutsitigullu meeqqamut tikikkuminartuugaangata immikkut ittumik atassuteqaqatigiilertarnertut nassuiarneqarsinnaavoq, meeqqap pissusilersornermigut takutitaanut malussarillutik qisuariaraangata, meeraq misigisimasarpoq paasineqarluni, akuerineqarluni isumassorneqarlunilu. (Bunkholdt 2000). Tamanna erniinnaq uterfigeqqissavarput.

Anaanamut ataataamullu (soorunami aamma qatanngutinut) atassuteqarnek annertusiar-tortarpoq, inummullu ulluinnarni meeqqamut isumassuinerusartumut attaveqarnerusartu-mullu sukkanerusumik attaveqarnek ineriartortarpoq.

Attaveqarnek taamatut isumaqartinneqarpat tupinnartuunngilaq attaveqarnek aamma attaveqarnerup pilersarnera tarnip pissusaanik ilisimasanik ineriartortitsinerup iluani ukiuni amerlasuuni ilisimatusarnikkut uummaarissumik suliaqarfinnut pingaarutilinnut ilaatinneqarsimammat. Eqqarsaatersuutit assigiinngitsut meeqqanik sullissinermut aamma meeqqanik ilaqutariinnillu allatigut suliaqarnernut annertuumik pingaaruteqarsimapput. Meeqqap isumassuisuminut qanoq annertutigisumik aamma qanoq ittumik attaveqarnera-

nik naliliinerimi immikkut pingaaruteqarpoq, meeqqap nuunneqarnerani pissutsit assigiingitsut nalilersussallugit, angajoqqaaniit angajoqqaarsianut imaluunniit paaqqinnittarfimmut, imaluunniit angajoqqaarsianiit angajoqqaaminut uterluni nuunneruppat.

Attaveqarneq paasiniaarlugu aallaaviusinnaavoq meeraq ataatsimiit marlunnik ukiulik anaanani (imaluunniit inuk qanimut attavigisani - anaanaasariaqanngilaq) qanittumini ilagalugu silami aneertoq malinnaavigalugu. Meeraq nammineq sammisaqartarpoq anaanani qimalaarlugu, piffissarli sivikitsunnguaq qaangiuttorlu anaanaminut uteqqittarluni, taavalu tamatuma kingorna kingumut nammineeqqilertarluni. Taamak tassani pisoqarnera tassaavoq, meeqqap anaanani toqqissisimanartutut aallaavigalugu nammineerluni silarsuarmut annikitsunik alloriarnera, akulikitsunnguanillu anaanani uterfigalugu imminut toqqissisimanartumik aallarfigisarlugu. Tamanna *attaveqarnikkut pissusilersuummik* taaneqartartumut nalinginnaasumik assersuutitut atorneqartarpoq, meeqqap isumassuisuminut qanilaariaasiatut attassiinnarniarneratullu paasineqarsinnaasutut.

Meeqqap isumassuisuatalu (isalu), anaanaappat ataatappat imaluunniit ulluinnarni isumassuisuusup akornanni attaveqqaqtigiinnerup ineriartornera, erninerup kinguninngua ingerlaannaq aallartittarpoq, pingaarnertullu killiffik angusarlugu meeraq marlunnik ukioqaleraangat. Isummersortartut arlallit isumaqarput, tamanna tassaasoq *misikkarisutsikkut* attaveqarnermik pilersitsinermut *piffissamik* taaneqartartoq. (Ainsworth et al. 1978). Piffissap ineriartorfiusup misikkarissuunera isumaqarpoq, immikkut pingaaruteqartoq, meeqqap pisariaqartitsinera naapertorlugu isumagineqarnissaa. Piffissat ilaatigut angajoqqaanut qanilaarneq pingaarnersaasarpog, kingusinnerusukkut pingaaruteqarpoq nammineersinnaalerneq, taava peqatigisanik ikinnguteqalerneq il.il. pingaaruteqalertarput. Piffissami ineriartorfiusumi alloriarnerit tamaasa meeraq immikkut piumasaqartarpoq, ineriartorfiusumi tassanerpiaq meeqqap suna pingaartinneraa apeqqutaalluni. Piffissap ilaani pingaartinneqartoq paasineqanngippat imaluunniit iluamik akineqanngippat, ineriartorneq equngasumik ingerlaalersinnaavoq imaluunniit unissinnaalluni. Tamatumalu kingunerissavaa, piffissap taassuma ingerlanerani meeraq nalinginnaasumik attaveqarnerup ineriartorneranut atatillugu piumasaqaatinik misigisaqarsimanngitsoq, inuunerup ingerlanerani kingusinnerusukkut inunntu allanut qanimut attaveqarnikkut ajornartorsiorsinnaasoq. Tamanna aamma uterfigeqqissavarput.

Attaveqarnerup ineriartorneranut piumasaqaatit

Tamakkiisumik attaveqarnerup ingerlaasaa pillugu isummersornerit arlallit pigineqarput. Taakku tamarmiullutik ataatsimut oqariartuutigaat, attaveqarneq pilersinniaaraanni, meeqqap aamma isumassuisup akornanni inersimasog (sut),

- timikkut aamma misigisutsitigut meeqqamut malunnaateqartariaqartoq,
- meeqqap kalerrisaarutaanut misikkarissuusariaqartoq,
- isumassuinikkut patajaatsuusariaqartoq.

Meeqqap aamma pisariaqartippaa atajuarnissamik misigitinneqarnissaq.

Timikkut tikinneqarsinnaaneq tupinngitsumik isumaqarpoq, meeqqap pisariaqartitaminiq oqariartuutai isumaginiarlugit, meeraq nererusuppat, paaritikkusuppat, tuppallersarneqarusuppat, inerisarneqarusuppat il.il ilagalugu. Inummut allamat misigisutsitigut tikikkuminartuussagaanni tupinnanngitsumik inuk nammineq misigisutsiminik ilisimannittariaqarpoq. Taamaakkaangat inuk allat kalerrisaarutaannut misikkarissuusarpoq. Inuk nammineq misigisutsiminik ilisimasagarusuttoq aamma/imaluunniit ilisarinnikkusuttoq

imaluunniit nammineq misigissutsiminik akuersaarusettoq, assinganik ilisarinninniaruni imaluunniit akuersinniaruni ajornartorsiteqassaaq, taamaasillunilu inuup allap misigisaa-nut naleqquttumik akissuteqarsinnaanngilaq. Aammami inuup nammineq misigissutsimi-gut tamanik matusilluni akuersaarumannnginnera qaqutigut pisarpoq. Aamma misigissutsit ataasiakkaat inuunermi atussallugit ajornartorsitaasinnaasarput. Ilaannut tarnikkut, allanut aliasunneq aamma nikallunganeq.

Assersuutigalugu angajoqqaat nammineq kamanneq ajortut imaluunniit sapertut, meeqqa-mik kamanneranik ilisarinnissallutik ajornartorsitugissavaat aamma/imaluunniit akuersaaruminartumik akisinnaassanatik. Meeqqap malugiguniuk kamanneq akuersaarneqan-ngitsoq imaluunniit takuneqanngitsoq akineqarnanilu, taava nammineq akuersaarnagu aallartissaaq.

Meeraq taamak iliortarpoq ersigigamiuk angajoqqaami asanninnerisa annaanissaa, tamannalu pigiinnarusullugu iliuseqarsinnaasarluni. Misigissutsit taamak ittut meeqqami matusimalersinnaasarput.

Aalajaatsuuneq isumaqarpoq, paarsineq isumassuinerlu piffissap siviluup ingerlanerani assigiikannersumik iluseqarlutik ingerlanneqassasut, meeraq nerisinnearluni, sinilluni, kajumissaarneqarluni allatigullu assigiikannersumik piffissaqartinneqarlutik, killissaqartit-sisoqarluni naammaginartumik kinguneqartitsisoqarluni il.il.

Allanngujaatsuunerup ilagaa (annikillisarlugu), inuit piffissap siviluup ingerlanerani allanngoratik meeqqamik isumaginnissasut.

Suleqatigiinnermi tassani meeraq nammineq annertuumik peqataavoq. Tarnip pissusa-nik ilisimasaqarnerup ineriartortinneqarnerani nutaamik paasisat pingaarnert ilagivaat, meeraq inunngornerminiit inooqataalersartooq aamma eqeersimaarluni inunnik allanik ujartuilersartooq. Tamatumunnga amerlasuunik atorsinnaasaqarpoq: qungujunneq, isigineq, qianeq, oqalungussarneq. Periuseq taanna attaveqarnikkut pissutsimut siusinnerusukkut taasatsinnut ilaalluni allatut isikkoqarpoq. Tassani illuatungeriulluni imminnut malugi-niarput aamma tassani meeqqap inersimasullu akornanni attaveqatigiinnermi aamma meeqqap misikkarissusai, oqaasii, pillorissusaa, silatussusaalu nalinginnaasumik kajumis-saarneqartarput.

Suleqatigiinneq ajornaatsuinnaaneq ajorpoq pitsaasinnaavoq, taamaakkaangat attaveqar-neq pitsaasumik ingerlasarpoq meeqqamat attaveqarneq ersarissumik toqqissisimanartu-millu inerneqarsinnaasarluni, imaluunniit suleqatigiinneq ajortuusinnaavoq attaveqarnerlu pilersinnaqanngitsoorluni.

Suleqatigiinnerup ineriartornera pitsaasuunersoq apeqqutaalluni, attaveqarneq assi-giingitsunik annertussusilik aamma pitsaassusilik pissarsiarisarparput. Attaveqarneq qaqutigut pilersinneqanngitsuuvittarpoq.

Sooruna tamanna ilaatigut ajutoortartoq?

Oqartarpugut, isumassuinikkut sumiginnaanerit assigiinngitsutigut pilersartut meeqqap angajoqqaallu akornanni ilisarnaqutit "attaveqarnerat" ajoraangata. Ilisarnaqutit taamak ittut taaneqartarput, ajutoorsinnaanermit ilisarnaatit, ajutoorsinnaaneq annertunerusoq pilersittarmassuk meeqqap angajoqqaallu akornanni suleqatigiinneq ajortoq pilersissinnaal-lugu. Siullermik sammissavarput, meeqqami ilisarnaat qanoq ittoq ajutoorsinnaanermit ilisarnaatitut oqaatigineqarsinnaanersoq.

Meeqqap attaveqarniarnermik ajornartorsiuteqarneranut pissutaasinnaasut

Meeqqat timikkut imaluunniit tarnikkut pissusilersuutitigut kinguarsimallutik inunngor-simasut meeqqanut allanut sanilliullutik isumassuinikkut sumiginnagaanissaminnut navianartorsiornerusarput. Meeqqat taamak ittut isumassuisuminnit annertunerusumik pisariaqartitsisarput. Meeqqat amerlanersaat ilaqutariinni amerlasuutitigut artorsaatilinni inunngortarput, imaassinnaasarluni angajoqqaat meeqqap ineriartornissaminut immikkut pisariaqartitaanik tunniussinissaminnut nukissaqarneq ajorlutik. Imaassinnaasarluni, ilaqutariit aningaasatigut ajornartorsiuteqartut, angajoqqaat aappaa suliffimminik annaa-saqarsimasinnaalluni, imaluunniit inuusuttuulluni, anaanaq kisimiittoq oqilisaavigine-qarnissaminut pitsaasumik attaveqaateqanngitsoq imaluunniit nalorninartorsiortilluni siunnersuisussaqaanngitsoq.

Meeqqat inorlutik inunngorsimasut aamma ajornartorsiuteqalersinnaasarput. Meeqqat taamak ittut kissassimaartarfimmiissinnaasarput, anaanaatik ataatatillu ilagisinnaasarnagit, aamma taakku eqqarsarsinnaasarlutik, meeraq eqqarsaatiminnut eqquutinngitsoq. Taliminnik tigusinnaasarinagu, eqqarsaatimittulli qungujunneq aamma nerineq ajortoq. Aamma meeqqat inorlutik inunngorsimasut amerlanersaat pitsaasumik isumagineqartarput. Aammali imaassinnaasarluni naatsorsuutigisanut aamma nukissaqarnissamut atatil-lugu artorsaat taamak annertutigisooq ajorluinnartumik pisoqassutaasinnaasooq.

Meeqqat ilaat naartuutillutik imigassamik imaluunniit ikiaroorniutinik ajoquserneqar-sinnaasarput. Meeqqat taakku ilaat inunngornermik kingorna kingunerlutsitsisarput, annertuumillu isumagineqartussaasarlutik. Misikkarissutitigut sutigut tamatigut misik-karissusaat annertusinnaasarpooq; nalinginnaasumik tiguneqarnissaq sapingajattarlugu, nipinut nalinginnaasumik nipituunut imaluunniit qaamanernut nalinginnaasunut sakkor-tuumik qisuariartarput. Tamatuma immini oqaatigaa, meeqqat taamak ittut ulluinnarni isumagineqartarnerat annertuumik ajornakusoorsinnaasooq. Suut tamaasa pilersaarusiortariaqarput, piffissaq kingunerlutsitsinermit atugaq annertuvallaamik ippigusuuteqarnani qaangerneqassappat, aamma meeqqamik taamak ittumik isumaginittusannut tamanna annertuumik piumasaqarfiuvoq. Naartuutillutik ajoquserneqarsimasut tamarmiullutik kingunerlutsitsineq ajorput. Ilaasa ajoqusernerat allatigut takutitsisarpoq, assersuutiga-lugu sutigut tamatigut ineriartornerat kingusinnerusinnaalluni. Kisianni meeqqat taakku aamma nalinginnaasumiit pisariaqartitsinerusarput, amerlanertigut peroriartornermik annertunersaata ingerlanerani.

Meeqqat ilaat "pissutsimikkut piuminaakujuttuullutik" taaneqartartumik inunngortar-put. Tarnikkut pissutsinik ilisimasaqarnerup ineriartorneratigut nalunngilarput, meeraq immikkut ilisarnaateqarluni inunngortartoq, aamma immikkut ilisarnaatit taakku ilaat imminnut akuliukkaangata meeqqap pigilertarpaa, periuseq "sallaatsumik" imaluunniit "piuminaatsumik" taaneqartartoq. (Bunkholdt 2000). Meeqqat "sallaatsumik" periusillit

pitsaasumik ulloq unnuarlu ingerlaaseqarnissaannut ikioruminartarput, pitsaasumik nerisarpur, isiginnillaqqillutik aamma qungujulallutik avatangiisiminnik soqutiginnippasittarput. Meeqqat "piuminaatsumik" periusillit ulloq unnuarlu ingerlaaseqarnissaannut ikioruminaattarput, unnuakkut toqqissillutik sininneq ajorput, sitsoqittarlutik nilliallutillu. Nilliagaangamik toqqisarnissaat ajornakusoorsinnaasarpoq.

Meeqqat "piuminaatsumik" periusillit isumassuisuminnit annertuumik piumasaqartarput. Kisiannili tassa angajoqqaat taamak ittunik meerallit imminnut naammaginatik misigisimalertarput. Nalinginnaavoq, angajoqqaat isumassuinnikkut sumiginnakkanik meerallit namminneq annertuumik artorsateqartuusarmata; namminneq ilaginnagaasimanertik, meeqqat atuafianni aamma suliffimminni ajalasoornert, aamma aapparisamik qimatsinerit pillugit nutaanngitsunik pakatsissuteqarsinnaasarlutik. Ajalasoornert taamak amerlatigisut nalinginnaasumik sapersitsinerik naleqanngissutsinillu misigititsisarput. Taakku meerartaaraangamik naammaginannnginnertik annertusisutut misigisarpaat, taava tamatumunnga meeraq pisuutissinnaasarpaat ajattortarlugulu. Ajattuineq taamak ittoq meeqqap malugisarpaa qisuariaatigisarlugulu toqqissisimannnginneq imaluunniit tunuarsimaarneq, taava suleqatigiinneq ajortoq pilersarpoq. Tamanna meeqqanut qulaani taasatta assinganik ajornartorsiutillinnut aamma nalinginnaasumik atuuttarpoq. Meeqqanik isumassuinnikkut sumiginnagaanernik pilersitsisartunut allanik assigiinngitsunik ilisarnaateqarsinnaavoq.

Tamatigut tunngaviusuni ilisarnaat sunaagaluartorluunniit sumiginnaanermik pilersitsisinnaavoq ilisarnaat angajoqqaat naatsorsuutigisaannut nukiinullu naapertuutinnngippat.

Angajoqqaat attaveqarniarnermik ajornartorsiuteqarnerannut pissutaasinnaasut
Angajoqqaat imigassamik ajornartorsiutillit aamma angajoqqaat tarnikkut annertuumik ajornartorsiutillit meeqqaminnik isumaginninnissaq ajornartorsiutigisinnaasarpaat. Akuttunngitsutigut siumut ilisimareerneq ajornartarput, ullormiit ullormut allannorsinnaasarlutik, atornerluineq pineqaraangat, silatunermiit aalakoornermut. Ilaai imminut aqunneq sapilertarput sooranartunngorlutik imaluunniit nakuusertunngorlutik. Qisuariarnerit taamak ittut meeqqap pisariaqartitaanut annertuumik akornusiisarput, minnerunngitsumik isumassuisutut pitsaassutsikkut toqqissisimasumik attaveqarnissamut akornusiisarlutik.

Angajoqqaat tarnikkut ineriartornermi kinguarsimasut meeraaqganik meeqqanillu anginerusunik isumassuinnissaq akuttunngitsutigut artorsaatigisarpaat. Qanoq annertutigisumik ajornartorsiuteqarnerannut apeqquataasarpoq, ineriartornikkut kinguarsimasuunerat qanoq annertutiginersoq. Ilaasa paasineq ajorpaat, ajornartorsiuteqarlutik, ikiorneqarnissartillu piumaneq ajorlugu, tamanna neqerooutigineqaraangat. Ilaai ikiorneqarusuttarput, kisiannili ikiorsiineq atorneq ajorlugu. Tamatumunnga nassuiaataasinnaasut ilaat tassaavoq, ilinniakkatik "najoqqutarissallugit" sapilertarmassuk. Tamanna isumaqarpoq, assersuutigalugu pisumi aalajangersimasumi qanoq ilillutik meeqqamut killiliinissartik ilinniarinnaagaat, kisiannili tullissaanik assingusumik pisoqartillugu ilinniagartik atussallugu sapilertaraat. (Karlsen 2001).

Angajoqqaat tarnikkut ineriartornermi kinguarsimasut akuttunngitsutigut paasineq ajorpaat, meeqqap suna oqaluttuarerusullugu kalerrisaarutigineraa. Meeraq paatsoorsinnaasarpaat meeqqallu kissaatigisaanut imaluunniit pisariaqartitaanut naleqqutinngitsumik akisinnaasarlutik. Tamanna soorunami ajorpoq, ingammik meeqqamut siullermeerluni attaveqarniarnermik pilersitsiniarnermi pippat.

Ataasiakkaat angajoqqaanngoraangamik perorsimarpasinneq ajorput. Inuusuttuuneq pineqanngilaq, kisiannili nammineq annikippallaamik isumassuinikkut pissarsisimaneq pissutaalluni angajoqqaanngoraangamik isumassuinikkut naammattumik tunniussisinaaneq ajorput. Angajoqqaat taamak ittut meeqqap pisariaqartitaanik aamma namminneq pisariaqartitamik akornanni pingaarnersuisinnaaneq ajorput, imminnullu siulliullutik isiginiartarlutik meeraq pingaarnernerutinagu. Qinngaritsaassigaangamik imaluunniit kamalerlutik, taamaalisarpummi isummatik akerlilerneqaraangata, imminnullu aqussinnaaneq ajulerlutik sakkortuuliorsinnaasarlutik. Angajoqqaat taamak ittut isumaqarneq ajorput ikiorneqarnissaq pitsaanagerusumik isumassuisunnngornissamik immikkut siunertaqanngitsoq. Amerlanertigut imminuinnaq soqutigisarput, annikitsuinnarmik allanik soqutiginnitarlutik, allaat meeqqatik soqutigissanagit. Aamma ersarissumik takusarparput, pitsaasumik attaveqqaatigiinnissamut suna ajoqusiisarnersoq.

Naggataatigut eqqaassavarput, angajoqqaat piffissap ilaatigut pitsaasumik isumassuisuussinnaasut, inuunerup ilaatigut nukissaarussinnaasarmata aamma imminnut upperiunnaarsinnaasarmata. Aningaasaqarniarneq ajortumik ingerlasinnaavoq. Annertuumik nappartoqarsinnaasarpog imaluunniit aappariinneq ajalusoorsinnaasarluni. Tamatta annertuumik erngumassuteqarnerup sunnersinnaavaatigut, allaat ulluinnarni pisussaaffivut sapilersinnaallutigit. Aamma meeqqamut pitsaasumik isumaginninnissamut pisussaaffik tassani pineqarsinnaavoq.

Attaveqarnerup pitsaassusaa

Meeqqanut tamanut kissaatigisarput tassaavoq, toqqissisimasumik attaveqarnissaq qulakkeerneqassappat, suleqatigiinnissamut pitsaasumik isumassuisoqassasut. Kisianni tassa ajutoortoqarsinnaavoq, tamannalu pisarpoq qulaani taasatsitut attaveqarnikkut ajornartorsuutaasinnaasut pissutigalugit suleqatigiinnissaq pitsaasoq akornuserneqaraangat. Kingunerisinnaavaa, assigiinngitsutigut attaveqarnerup ilusaa allanngorsinnaasarlutik, imaluunniit attaveqarnerup pitsaassusaa ajorluni. Tamatuma sunik kinguneqartarnera sammissavarput.

Tarnip pissusaanik ilisimasaqarnerup ineriartornerani toqqissisimasumik attaveqarnerup aamma assigiinngitsutigut *toqqissisimannngitsumik* attaveqarnerup ilusiisa akornanni sualuttumik avissaartitsisarpuqut. Meeqqap toqqissisimasumik attaveqartup tamanna takutittarpaa soorlu anaanani "aallaavittut" atorlugu (imaluunniit anaanatut atuuttoq) avatangiisiminik paasinaasarluni. Meeraq taanna annikitsuukkuutaarlugit anaanaminiit avissaariartortarpoq – eqqortumik oqaatigalugu allornerit ataasiakkaarlugit – anaananilusoq toqqissisimanartumik "immorsorfiginiarlugu" uterfigisarlugu, nalunagu tassaniittoq, allornernik tiguseqqittarluni, annertunerusumik nammineersinnaalernissamut ineriartornermini ungasinnerusumut ingerlasarluni.

Sivikitsumik qimaqqaneq pinerit tamaasa meeqqamut atoruminarsisarpoq, assersuutigalugu meeqqerivimmi aallartittussanngorpat, pissutigalugu misilittagaqarpoq taakku oqaluttuarput, anaana pisariaqartileruniuk tassaniissasoq. Sivisuumik imaluunniit ataavartumik qimatsinerit annernarnerupput atoruminaannerullutillu. Kisianni siusissukkut pitsaasumik inersimasut tungaatigut misilittagaqaruni, meeraq taamak ittumik nalaataqaruni annikitsuukkuutaarlugit isumassuisuminut nutaanut toqqissilluni attaveqarsinnaasarpog, ineriartornerinilu ingerlateqqilertarlugu – kingusinnerusukkut takujuk.

Oqaatigineqareerpoq toqqissisimasumik attaveqarneq ineriartortartoq meeqqamut isumasuisut pitsaasumik attaveqarnerup ingerlanissaanut attuumassuteqartunik piginnaaneqaraangata. *Toqqissisimangitsumik attaveqarneq ineriartortarpoq, meeqqamik isumaginnitussat annikippallaamik najuukkaangata imaluunniit aalajaatsusunatik aamma meeqqamut akissuteqarniarnernikkut siumut nalorngisuugaangata, qulaani allaaserisat malillugit. Najuuttarput aamma najuunneq ajorput, ilaatigut akisarput ilaatigullu akisarnatik, ilaatigut eqqortumik akisarput ilaatigullu kukkusumik akisarlutik. Avatangiisit toqqissisimanarunnaartarput, tamanna meeqqamut pitsaasuunngilaq, nalullugu suna naatsorsuutigisinnaanerlugu.*

Meeqqat taamak ittut nammineersinnaalernissaq aamma qimanneqarsinnaalernissaq annertuumik ajornartorsuutigisarpaat. Isumassuisuminnik eqitaarisarput siviisuumillu qiasinnaasarlutik aamma qimanneqaraangamik toqqissisarneqarsinnaaneq ajorlutik - piffissaq sivikitsuinnaq pineqaraluarpalluunniit. Taava angajoqqaat uteraangata meeraq sulii annertunerusumik eqitaarisarpoq. Ilaasa aliasunnertik sulilluarnikkut takutittarpaat imaluunniit ajattuinnikkut - soorlulusooq angajoqqaatik "qimatsinerannik" pillarniarlugit. Pissutigalugu meeqqap immikkoortissinnaammagu angajoqqaanik eqitaarinissaq tassungalu ilutigitillugu ajattuinnissaq, toqqissisimangitsumik attaveqarneq taamak ittoq aamma taaneqartarpoq *arlariinnik isumaqarneq*.

Meeqqat ilaat annikitsuinnarmik imaluunniit *annertuumik* qanigisaminnik suleqateqarnermi siumut oqaatigiuminaatsusarput, taamak ilillutik *nigorsimaarniartumik* attaveqarnermik taaneqartartoq pilersittarpaat. Meeqqat taamaattut qanilaassutsimik upperisaqarunnaartarput nuannariunnaartarlugulu. Meeqqat taakku tatigisaqannginnertik takutittarpaat qisuariaatigisarlugulu qanilaarneq pilersinniarlugu misiliinernut akerliilíneq. Aallaqqaammut annertuumik qaninnmiarsinnaasarput, iluamik pisarput, piumasaqarpallaaratik ilaatigullu allaat iluareqqusaarsinnaasarlutik. Ilisarimasanut arlartarput aamma ilisarimangisanut, nalulluinnakkamik uppataannut inginnissartik imaluunniit eqitaarneqarnissartik tunuarsimaarutigissanagu. Tamanna *kinaassusersiunngitsumik* taasarparput. Tamanna meeqqanut toqqissisimasumik attaveqartunut sanilliullugu allaaneruvoq, taakku takutittarpaat, kimiikkusunnertik killilersinnaasarlugulu, aamma ilisarimangisatik qanillattortinnagit isigilluuaqqaarniartarlugit.

Meeqqat nigorsimaarniartumik attaveqartut ileqqunik malittarisassanillu ilinniarnissaq ajornakusoortittarpaat. Inunntu allanut annikippallaamik misigissuseqartarput, taamaallillutillu allat kissaatigisaat malittarisassaallu malillugit pissusilersornertik "nalimmas-sassallugu" nuannarineq ajorlugulu. Tassangaannartumik piniartarput, kamalersarlutillu piumasartik pinngikkaangamikku (nalinginnaasumik akerlilersuilersarneq eqqarsaatigalugu!) aamma annikitsuinnarmik naammagittartarlutik. Meeqqat taamak annertutigisumik attaveqarnikkut akornuserneqarsimasut arlaannut attaveqarniarlutik aallartikkaangamik akuttunngitsumik piffissaq siviisooq atorlugulu meeraq annertuumik misiliiniartarpoq (*ilumut soqutigivinga?*) taavalu sakkortuumik eqitaarinermiit malunnartumik ajattuineq paarlakaajaattarlugit. Meeqqanik allanik pinnguaqateqartillutik kamassaarisuunnaasarput sakkortuniartarlutillu.

Meeqqat ajattukkat pitsaannngitsumillu attaveqaatillit amerlanersaat pakatsinartunik misigisaqarusunnatik imminnut illersorniarlutik naatsorsuutigisatik malillugit qisuariar-

figisinnaasaminnik pissutsinik pilersitsisarput. Inuunerminni qularinagu – amerlanertigut siumut oqaatigisinnaasaat – tassaavoq ajattuineq. Pissutigalugu siumut oqaatigisinnaasaat tunngaviummata toqqissisimasumik misigisaqarnissamut, meeqqat taakku taamak pissusilersorsinnaapput ajattorneqarnissaq qulakkeerniarlugu. Taava naluneq ajorpaat qanoq pisoqassansoq. Tamanna akisoqaaq siumut oqaatigisinnaasanik misigisaqarusulluni, aamma piitsuunarnerpaajulluni.

Siunissaq ungasittoq isigalugu ineriartorneq qanoq ingerlassava?

Misissuinerit takutippaat meeqqat toqqissisimasumik attaveqaatillit atualersinnatik aamma atualeraangamik nuannaartuusartut, aallartittillaqqissuusartut, paasisaqarusuttartut, suleqataalluartartut aamma allanit nuannarineqartartut (Killèn 1999). Imaangilaq meeqqat taamak ittuunerat "pissutaasoq", kisiannili sulii pitsaasumik suleqatigiinnissamut ilaallutik, tamatumani pitsaasumik ilisarnaatitik uppenarsivaat sakkortusarlugillu.

Meeqqat toqqissisimannigsumik, arlariinnik isumalimmik attaveqaatillit akuttunngitsumik silatusaarlutik misileraasarpur, qanoq ilillutik angajoqqaaminnik (immaqa aamma allanik) tusaaneqarnissartik qulakkeerniarlugu. Misigissutsinik aamma qisuariaatinik ingasaassisarput takuneqarnissaminnut paasineqarnissaminnullu periarfissat annertusarniarlugit. Meeqqat toqqissisimannigsumik attaveqaatillit ilaat annertunerusumik erngumasuunerusarpur aamma pillaanissamik pisariaqartitsinngitsut kinguarsimaarnerusarpur, assersuutigalugu misigissutsinik nalinginnaasumik takutitsinissaq mianersuuttarpaat.

Meeqqat nigorsimaarniartumik attaveqaatillit ajattuineramik pissusilersornertik ingerlatinartarpar, kisianni ajornanngitsumik ussissumik ajattuisarnertik pinngitsoortinniarlugu misileraallutik aallartittarput. Taamaattumik timikkut attaveqartarneq akuersarsinnaasarpur, tarnikkut iliuutsitigut tunuarsimaarneq atatiinnarlugu.

Meeqqat angajoqqaarsianut nuuttut

Qulaani oqaatigineqartur aallaavigalugit naatsorsuutigisinnaavarput, meeqqat amerlasuut angajoqqaarsianut nuuttut attaveqarnikkut arlaatigut ajornartorsiuteqarsinnaasut. Taakku angajoqqaarsiaminnut annertuumik unammillernartuusarpur aamma angajoqqaarsiat meeqqanik taakkuninnga ulluinnarni inuunermi isumagiminnissaminnut arlalitsigut ikiorneqarnissaminnik pisariaqartitsippur. Siunnersorneqarnissaq aamma ilitsersorneqarnissaq oqilisaavineqarnissartillu pisariaqartippur. Unammillernartur sammissavavut aamma meeraq angajoqqaarsiallu qanoq ililluta ikiorsinnaavavut.

Meeqqat qulartumik (arlariinnik isumalimmik) attaveqaatillit

Oqarnertituut, meeqqat eqitaarisinnaallutillu ajattuisinnaasarpur. Ingammik ajattuineq paasissallugu inuunerissallugulu ajornarkusoorsinnaasarpur. *Ajattorneqarneq* atorsinnaasagutsigu paasisariaqarparput, *sooq* meeraq ajattuinersoq. Amerlanersatta upperiniartarpar arlaannit ajattorneqaraangatta – aamma meeqqanit – uagut nammineq arlaatigut ajoquteqartugut, ingammik tamanna piffissap sivirusup ingerlanerani pigaangat. Aamma arlaata soqutiginata pissusilersuleraangat ajattorneqarneq utertikkuminartarpor, aamma tamanna pitsaanngitsumik suleqateqarnerup pilersissinnaasarpur. Pingaaruteqarpor paasissallugu, tamanna meeqqat siusinnerusukkut misigisimasaannit aallartinneqartarmat, uagutsinnullu attuumassuteqarnani.

Meeqqat taakku *eqitarisarnerat* aamma unamminnartuusinnaavoq. Meeraq inersimasunik

eqitaarileraangat, soorlu anaana qalialiarluni støvsugemik aallerpat imaluunniit aterluni allakkanik aallerpat allaaneq ajorami uvippakajaalersartoq, taava pingaaruteqarpoq ilisimassallugu, *meeraq ungannginnissaanut qimanneqarnissaanullu sungiusarneqartariaqarmat*. Immaqa eqqarsaatigeqqajaanarsinnaavoq, meeraq taamak toqqissisimannngitsigisoq, inersimasumik eqqaminiittuaannartussamik pisariaqartitsisoq, aamma susoqaraluarpaluunniit qimanneqassanngitsoq. Uani oqaatigisariaqarpoq, meeqqap taamak ittip ilinniasappagu, avissaaqqaneq erngumanartoqanngitsoq, avissaaqqaneq qimagaaqqinneqarnermik isumaqanngitsoq, taava meeqqap ulluinnarni nalinginnaasumik avissaaqqanerit misigisariaqarpai, angajoqqaat aneriartutik uteqqittarnerat aqqutigalugu. Taamak ittumik sungiusaanermi pingaaruteqarpoq, meeraq piareersimatissallugu, sivikitsumik avissarneqalersoq. Aamma mianersuunneqassaaq, avissaaqqaneq siulleq sivikitsuinnaassammatt. Taava avissaaqqaneq sivitsoriartortinneqarsinnaavoq. Meeraq taamak ittumik misigitissallugu annernarsinnaagaluarpoq, kisianni tamanna iluamik silatusaartumillu isumagineqarpat siunissami meeqqamut pitsaasumik kinguneqarsinnaavoq. Eqitaarinermut tunniutiinnarneq ingerlatiinnarneqarpat, tamanna uppernarsaaneruunnassaaq, qimanneqarnani toqqissisimanermiit avissaaqqaneq qanoq ulorianarnerutiginersoq.

Meeqqat taamak ittumik attaveqaatillit amerlanerit inersimasunik nutaanik avatangiiseqaleraangamik toqqissisimasumik misigisimalernissaminut piffissamik pisariaqartitsisarput. Misilittagaasami takutittarpaat, takuneqannginnissaminut paasineqannginnissaminnullu piareersimaneq toqqissisimanarnerusoq, taamaammatt imminnut illersorniartutik avissarsimaniartarput. Kisianni piffissap ingerlanerani aamma isumassuinerimik tunineqarnertik pissutigalugu, angajoqqaaminik nutaanik tatiginillutik siumullu oqaatigineqarsinnaasunik nutaanik misigisaqartinneqarnertik akuerisarpaat, taavalu toqqissisimanartumik avatangiiseqarlutik misigilertarlutik.

Ilaatigut takuneqarsinnaasarpoq, meeqqat taakku qajannartuusut naak angajoqqaarsiani pitsaasuni inissinneqaraluarlutik. Nalinginnaasumik pitsaasumik inuusinnaasarput, avatangiisitit eqqissisimappata toqqissisimanartuuppatalu. Kisianni annertunerusumik artorsaatissinneqaraangamik naatsorsuutigisaniit sakkortunerusumik qisuariartarput. Tamanna meeqqamut tassungarpiaq sillimaffigisariaqarparput, taamak misigisaqqqinnerani najorlugu misigeqatigalugulu.

Meeqqat nigorsimaarniartumik attaveqaatillit

Meeqqat nigorsimaarniartumik attaveqaatillit angajoqqaarsianut annertunerpaamik unammillernartuusarput. Qulaani oqaatigineqartut malillugit, meeqqat pitsaasumik takuneqaratillu paasineqartarsimannngitsuupput imaluunniit annikitsuinnarmik siumut oqaatigineqarsinnaasunik misigitinneqartarsimallutik, taamaammatt toqqissisimanartumik attaveqalersinnaaneq upperiunnaarsimasarpaat. Pakatsinartunik allanik misigeqqinniarнатик, inuit allat ajattulersarpaat. Meeraq piffissami sivirusallaami taamak inissisimamappat, ajoqusernerup iluarsiniarneqarnera ajornakusoorsinnaasarpoq. Pissusilersornini pissutigalugu - pakatsinneqannginnissaq pinaveersaartinniarlugu pilersinneqarsimasoq - arlaleriarujussuarluni ajattorneqarnermik misilittagaqarnerup aamma piginnaasnik assigiinngitsunik atuisinnaannginnerup, aamma aalaakkaasumik ajortumik ingerlalersimarerup uppernarsisittarpaat, nammineq inuillu allat naleqanngitsut.

John Bowlby ("meeraqqat tarnimikkut pissusaanik ilisimasallit ataataat") paasissallugu pingaarutilimmik tuninikuuvaatigut, siusittumik attaveqarnikkut misilittakkat taamak

ittut ingerlaavartuusinnaasut aamma ineriartornerput malitsigalugu sunnersinnaagaa-tigut ajuvissappallu inersimasunngornerput ilanngullugu (Bowlby 1988). Oqariartaasia *qamuuna suliarinermut periutsit* meeqqap nammineq inuillu allat attaveqarnerup ingerla-nerani eqqarsaatigisinnaasatigut naatsorsuutigisinnaasatigullu tunngavigisartagaannik imaqqarpoq.

Inersimasut misikkarissut, tikittuminartut aamma kialaartut meeraq misilittakkanik tunisarpaat, allat tatigineqarsinnaasut, aamma meeraq nammineq pingaartinneqartoq. Paarlattuanik meeraq pisariaqartitaminik kissaatigisaminillu annikitsuinnarmik tusar-neqarsimasoq, aamma soqutigineqarnermik ajattorneqarnermillu misigitinneqarsimasoq, eqqarsalertarpoq, allat tatigisassaannigitsut aamma meeraq nammineq annikitsuinnarmik naleqartoq. Misilittakkat taakku ataasiakkarlugit isumalersorneqalersarput imaallillugit meeqqap kingusinnerusukkat

attaveqarnikkut pissutsit qanoq isikkoqarsinnaaneranut naatsorsuutigisinnaasaanik pilersitsillutik. Naatsorsuutigisat meeqqap inunnik allanik paasinneriaasianut aqutsisuu-lersarput. Tamatuma kingunerigajuttarpaa, imminut uppernarsiniarluni pissusilersorneq. Meeraq tatiginittog avatangiisiminit pitsaasumik akissutisisarpoq aamma naatsorsuuti-gisani pitsaasumik uppernarsisarlugit. Meeraq toqqissisimanngitsoq upperinnippiarnani aamma tunuarsimaarluni imaluunniit akeqqisimaarluni qisuariartarpoq taavalu pitsaar-piannngitsumik akineqartarluni - ilaasa pitsaanngitsumik naatsorsuuteqarnertik uppernar-sisarpaat. Taamaasilluni suleqatigiinnermut ilusiliat aalajangerneqartarput ataavartumillu ilisarnaataalersarlutik.

Allat aamma paaserusutsassimavaa qamuuna suliarinermut periutsit taamak ittut qanoq annertutigisumik allanngortinneqarsinnaanersut. Qujanartumik misissuinerit arlallit tikkuussipput, pitsaanngitsumik naatsorsuuteqarneq pitsaanerusumut mumisinneqarsin-naasoq. Meeqqat toqqissisimanngitsumik attaveqaatillit pisariaqartitaat siulleq tassaavoq piffissaq aamma naammagittarneq. Tamanna ingammik meeqqanut nigorsimaarniar-tumik attaveqaatillinnut atuuppoq. Angajoqqaarsiat naatsorsuutigisariaqarpaat piffissami sivirusumi meeraq pitsaasumik aamma qanimut attavigisinnaanagu, taannami nutaamik pakatsisinneqarusunnani imminut illersornissaminut sivirusumik pisariaqartitsisarpoq. Meeraq qanillattorluni misileraaniarluni aallartippat, taava ersarissumik annertuumillu killilerneqarnissaminik pisariaqartitsissaaq.

Piffissami sivirusuami pisariaqarsinnaavoq, meeraq "aqussallugu". Ileqqut malittarisassallu iluamik "isertinneqarsimanngillat". Annikitsuinnarmik sianiginnessinnaapput aamma qamuuna malittarisassanit allanit aqunneqarlutik. Periutsit nalinginnaasut atorsinnaan-ngilagut, meeqqat ukioqortunerit qinnuiginiarutsigit imaluunniit peqqissimitinniarutsi-git - imminuinnaq isiginiartarnerat annertuallaarpoq. Taava isumassuisut paarlattuanik iliuseqartariaqarput arlaleriaryluni atorneqaqqittartunik ersarissumik annertuumillu killilersuillutik, akuttunngitsumillu oqaaqqissaarinertalerlugu iliutsit assigiinngitsut sunik pitsaasunik pitsaanngitsunillu kinguneqartinneqassanersut. Assersuutigalugu pitsaanngit-sunut kinguneqartitsineq tassaasinnaalluni inuuissiortumut qaaqqusaasunut ilaanngitsoor-neq, aamma atuaaqatigisat ilagalugit angalaarnermut ilaanngitsoorneq, isikkamik arsarner-mut ilaatinneqanngitsoorneq assigisaanillu.

Meeraq ima ukioqalerpat oqaloqatigiinnermut oqaatsit atorneqarsinnaalerlutik, taava angajoqqaarsiat ersarissuunersaat pingaaruteqarpoq, malittarisassat suut *oqaloqatigiis-*

sutigineqarnatik atuunnersut, aamma suna isumaqatigiinniassutaasinnaanersoq. Meeqqat taakku ilaat inussiarnersuusarput eqqartueqataasinnaallutik aamma aqutsiniarsinnaasuulutik, kisianni annertuumik akerlilersuisinnaagaluarlutik, annertunerusumik toqqissisimarnarnerusarpoq nalunagu, inersimasut akisussaaffimmik tiguserusunnerusartut tamanna meeqqanut tunniunnagu. Kisianni aamma pitsaasumik malittarisassanik eqqartuinnermut peqataaneg sungiusarneruvoq. Piviusumik aamma atoruminartumik kinguneqartitsinisamut assigiinngitsunik paarlattuanik atorneqarsinnaasunik piareersaanertut eqqartuinneruppata, meeqqap allanut sanilliulluni aamma assigiinngitsunik kinguneqartitsinermut atatillugu ersarissumik qanoq inissisimanerluni paasisinnaavaa. Tamanna imminnut ersarissumik assitalersuinissamut iluaqutigissavaat. Tamanna aamma ullup iluamik takujuminarsinissaanut iluaqutaasinnaavoq aamma piviusumik angajoqqaarsiat ulloq "nuanner-suutinniarpasuk" meerarlu piareersarlugu, ulloq qanoq isikkoqassanersoq aamma qanoq pisoqarnissaanut suut naatsorsuutigisinnaanera.

Tamatumani siunertarineqarpoq, siumut oqaatigisinnaasat aamma tatigisinnaasat takutinneqarnissaat. Immaqa ulluinnarni pisartunut angajoqqaarsiat tatiginassutisimik takutitsisarnerat, ilaqtariinni inuunermik ingerlatsinernut allanut sunniussinnaavoq; kisiannili tassa isumagineqarnissamik akuerineqarnissamillu naatsorsuuteqarsinnaanermik pilersitsisinnaavoq.

Amerlanertigut meeqqat taamak ittut ineriartornerminni arlalitsigut kingusissuusarput annertuumillu angumerisassaqartarlutik. Meeqqat amerlanertigut atugarliornertik atoruminaatsittarpaat, suut tamaasa soqutigiunnaartarpaat, atuarfimmi suliassaappata imaluunniit ilinniagassat allat. Ilaat tunniutiinnartarput "namminerlu imminut atuarunnaartittarlutik", ilaat sakkortuumik kamattarput sakkortuuliorarlutillu. Pingaaruteqarpoq, ineriartornissamat angajoqqaarsiat annikitsuinnarmik anguniagaqarnissaat aamma ukioqalernerit tulleriaarnerat malinnagu naatsorsuutigisatik meeqqap tunngaviginnaasai malillugit aaqgittassagaat. Siuariarnerit annikitsut annertuumik nuannaartugalugit, aamma unammillernartunik nutaanik misiliinerit kaammattuutigineqassapput annertuumillu tapersorsorneqarlutik.

Minnerunngitsumik pingaaruteqarpoq, angajoqqaarsiat meeqqanik taakkuninnga suliaqartillutik pitsaasumik tapersorsorneqartarnissaat. Ilaanneeriarluni ilitsersuussineq taamak ittoq immikkut ilisimasalinnik tunniunneqartassaaq, assersuutigalugu tarnip pissusaanik ilisimasalinnit meeqqanik katsorsaaniikkut misilittagalinnik taaneqartartunik. Imminut annikigilerarneq misiginartarpoq, aamma isumassuiniikkut piginnaasatigut imminut qularilerneq misiginartarpoq. Tamanna pinngitsoortinniarneqassaaq, taamaasilluni angajoqqaarsiat meeraq sapillisaarluni qanillattulerpat angajoqqaallu nutaat neqeroutigisinnaasaanit tamanit tiguserusulerpat nukissaqassapput. Pisut ajornerpaat ilaat tassaasinnaavoq, meeqqap ineriartornermigut siuariaateqannginnera imaluunniit arriippallaarnera pissutigalugu angajoqqaarsiat imminnut annikigilerlutit taamaatinnerat, angajoqqaarsiatullu isumaqatigiissutertik tunuartillugu. Taamak pisoqarneratigut meeraq misigisamik taamak ittumik tumerusunngikkaluarlugu tunineqassaaq, tassalu asuliinnaq pineqaqqinneq qimagaanerlu. Neriuutigisinnaavarput, taamak pisoqassanngitsaq, angajoqqaarsiat isumasuinikkut piginnaasatigut imminnut tatiginissaannut naammaginartumik tapersorsorlugit.

Aamma naatsorsuutigisariaqarparput, meeraq meeqperivimmi atuarfimmilu perorsaanikkut immikkut pisariaqartitsissasoq. Amerlanertigut eqimattani angisuuniinneq saper-

tarpaat, eqqissiveqarneq ajorput ilaminnullu akornusersuisarlutik. Eqimattani mikisuni pitsaanerusumik angusaqarsinnaasarpur, kisinni akunnerni ataasiakkaani ilinniartitsisumik kisimeeqateqartariaqarpur. Meeqqat piginnaasanik arlannik isumaginnissinnaallutik misigisaqarnissamik ikiorneqarsinnaanerat anguniarlugu atuarfimmik meeqqerivimmillu pitsaasumik suleqateqarnissaq pingaaruteqarpoq. Taava eqimattanut anginerusunut ikaar-saariarnissaq tullinnguussinnaavoq.

Angajoqqaarsiat amerlasuut isumaqartarpur, meeqqat taakku angajoqqaarsiaminnut attaveqarusullutik takutitsiniartarnerat naammaginangitsumik sivisusartoq naalaartarlugulu, angajoqqaaminnik nutaanik tatiginnillutik naatsorsuutiginnillutillu takutitsinissaat qaqugukkur aallartinniarnersoq. Meeraq sunik ajornartorsiuteqarnersoq pillugu siumut angajoqqaarsiat paasitinneqartarnissaat annertuumik pingaaruteqarpoq, aamma tamanna ilaqutariinnut qanoq isumaqarnersoq. Inunnik isumaginnittoqarfiup akisussaafigaa paasissutissanik pisariaqartunik tunineqarnissaat isumagissallugu. Taamaakkaluarpal-luunniit – pitsaasumik siumut paasissutissanik pigisaqaraluarluni ajornakusoorsinnaavoq, ulluinnarni inuuneq qanoq ingerlassanersoq takorluussallugu. Taamaattumik annertuumik pingaaruteqarpoq, angajoqqaarsiat qanimut malittarineqartarnissaat.

Oqaatigisinnaanngilarpur, eqqartukkagut malillugit meeraq attaveqarnikkut taamak annertutigisumik akornuserneqarsimasoq, qaqugukkulluunniit nalinginnaasumik attaveqalernissaq angusinnaanngikkaa, naak ilaat taamak alianartigisumik aamma atugaqalersaraluartut. Kisianni pivusoq tassaavoq, meeqqap sumiginnagaalluni aamma siumut oqaatigiguminaatsumik inuuneqartinneqarnera piffissami sivisuumi ingerlanneqarsimappat, taava kingumut allanut attaveqarnikkut takutitsinissaminut piffissaq sivisunerusoq atortariaqassavaa.

Angajoqqaarsiani attaveqarnikkut ajornartorsiutit allat

Eqqartukkagut malillugit meerarsiat tamarmik attaveqarnikkut taamak annertutigisumik ajornartorsiuteqarneq ajorpur. Kisianni meerarsiat amerlasuut siusinnerusukkur pitsaanngitsunik misigisaqarnerup kingunerisaanit, angajoqqaarsiamik neqeroorutaannik pitsaasunik tigusiarnertik artorsaatigisinnaasarpaat. Piffissami sivisuumi nangaassuteqarsinnaasarpur aamma nutaamik attaveqalernissap ineriartortinneqarnera imaassinnaasarpooq marloriarluni siumut alloraanni taava ataatsimik tunumut allortoqartarluni. Ilaat tunuarsimaartarpur, aamma aporfusinnaasut taamak ittut sammissavavut.

Nuunneq qanoq ililluni isumagineqartarpa?

Meeqqat ilaat angajoqqaaminniit sukkanerpaamik nuuttariaqartarpur. Pinartoqartillugu inissineq pisinnaavoq, meeraq kisimiiillugu qimanneqarsimappat imaluunniit angerlarsimaffimmi pissutsit ima toqqissisimanangitsigippata, inunnik isumaginnittoqarfik isumaqalerluni, meeraq annertuumik navianartorsiortinneqarsinnaasoq. Taamaakkaangat meeraq paaqqinnittarfimmur imaluunniit angerlarsimaffimmur upalungaarsimatitamur nuutinneqartarpoq, angerlarsimaffimmi pissutsit inunnik isumaginnittoqarfimmit misissor-neqartillugit. Misissuinerup inernerippagu meeraq angajoqqaarsianur nuutinneqartariaqar-toq, aamma inunnik isumaginnittoqarfik inunnik isumaginninnermur ataatsimiititaliamit isumaqatigineqarpat, taava piffissamik meeqqamur atuisoqartariaqarpoq, nassuiaallugu sooq taamaalortoqarnersoq. Kisianni tamanna aamma meeqqap angerlarsimaffimmini nuunnissaminur utaaqinerani isumagineqarsinnaavoq.

Meeqqamut nassuiaatigissallugu sapernarsinnaagaluarpog, soog angerlarsimasinnaangitsoq, kisianni ersertuarnata aamma ammalluta pigaangatta amerlanerit paasisarpaat. Taamaasillutik meeqqat amerlanerit uppernarsisarpaat, angerlarsimaffik najussallugu pitsaanngitsoq, oqiliassutigisarpaat misigigaangamikku allat tamanna takusinnaagaat qanorlu iliuuseqarfigalugu. Taamaakkaluartoq sooronami nuunnissartik anniaatigisarpaat. Meeqqat ilaat mikivallaaraangata oqaatsit atorlugit nassuiaasinnaaneq ajorpugut. Meeraaqat annikitsuinnarmik oqaaseqarsinnaasarpug, timikkullu qanilaarnermik tuppallersarneqarpata pitsaaneruvoq. Kisianni meeqqat oqaaseqalerniariarpata oqaluuttussaavagut. Naak oqaatsinik annikitsuinnarmik atuisinnaagaluarlutik amerlanertigut ilimagisatsinniit annertunerusumik paasinnitarpug. Annertuumik unamminnartuvoq, arlaat angerlarsimaffimminiit nuunnissaanut piareersassallugu. Taamaattumik imaassinnaavoq, meeraq nuunnissap tungaanut iluamik takussaangitsoq. Taamak annertutigisumik akuliuttogartillugu, meeqqap namminneq tunngavigisai aallaavigalugit paasitinneqarnissaminut ikiorneqartariaqarpog.

Meeqqat nuunnerup siunertaanik paasisaqartinnatik toqqissinissartik ilaqtutaminnullu nutaanut attaveqalernissartik ajornartorsiutigisinnaasarpaat. Nalorgissutigisinnaavaat, soog taakkunaniinnerlutik aamma qanog sivisutigisumik taakkunaniissanerlutik. Immaqa uterlutik nuunnissamik nalunaarfigineqarnissartik utaqqiinnarpaat. Inunnik isumaginnitogarfimmi sullissisut pinerit tamaasa unammillernartumut tassunga pikkorissiarortaluarput. Immaqa ima isumaqartoqarsinnaavoq, uagut isumarput malillugu angajoqqaat pitsaavallaangitsumik inissimalernerannut paasissutissanik meeraq tunineqassangitsoq. Tassani ilisimassavarpug, angerlarsimaffimmi pissutsit oqaasertalernerisigut taamaallaat uppernarsisarparpug, meeqqap tamanna ullut tamaviisa akuuffigisimagaa.

Namminissarsiuinerit

Meeqqat misigisatik tamaasa naammaginnartumik nassuiaasersorniartarpaat. Meeqqat mikinerminiit nassuiaasinnaassutsimik pigisaqartarpug namminissarsiuinermik taaneqartartunik. Namminissarsiorneq assigiinngitsunik isumaqarpog, tassungali ataqatigiissillugu meeraq imminut nassuiaatitut atortarpog. Ilorrasimaannartumik pisoqarpat, isumaqartarpug, tamanna akissarsiasaralugu, aamma aliasunnartumik pisoqaraangat, naalaartarlugu, eqqunngitsumik iliorsimanerlutik imaluunniit inussiarnisaarnertik annikippallaarnersoq. Nalinginnaasumik tallimanik arfinilinnik ukioqaleraangamik piviusumillu nassuiaanerit pitsaanerusumik paasisinnaaleraangamikkit tamanna taamaattarpaat. Kisianni meeqqat, aamma meeqqat anginerusut, annertuumik nanertugassinneqaraangamik, soorlu angerlarsimaffimminiit nuuttariaqarlutik, taava meerarpalunnerusumik eqqarsalersarpug pissusilersortullu. Tamanna kinguqariarnermik taaneqartarpog, aamma meeqqap nalinginnaasumik paasinnitarnera iliuuseqartarneralu annertuallaartumik nanertugassinneqaraangat qisuariaataalluni. Taamaammatt naatsorsutigisinnaavarpug, tallimanik aamma qulinik ukiullit eqqarsaatigilersimasinnaagaat, suna allatut iliuuserisimaguniuk nuunnissaq pinngitsoortisimasinnaanerlugu.

Kinguneqartitsinernit arlariinnit marluk sammissavavut: Siullermik meeraq isumaqartog, inussiarnisaarsimanginnami imaluunniit pikkorissimanginnami nuussimalluni, angajoqqaarsiamini pikkorinniartarpog inussiarnisaarniarlunilu, uterluni nooqqinnissaq neriuutigalugu. Isumaqartoqartarpog, angajoqqaarsiani najugaqarneq pikkorikkunik inussiarsisaarunillu "qaangiutissaqqaartoq". Tamanna toqqissinissamut inunnullu nutaanut attaveqalernissamut tunngavigissallugu pitsaasuunngilaq.

Tamanna pissutaasut ilagaat meeraq unneqqarissumik paasitinneqartassasoq, soq nuunnersoq aamma uagut isumarput malillugu qanoq sivisitigisumik angajoqqaarsiami-niissanersoq. Taamak ittumik paasititsinissamut periaatsit marluupput. Periaaseq siulleg siunertaqartumik nassuiaanermik taaneqartarpoq. Taanna isumaqarpoq, meeraq oqalo-qatigissagippit, angajoqqaarsianiissasoq, nammineq toqqissilluni nerinissani, ullaakkut atuariatornissani, oqortunik atisaqarnissani, unnuakkut kisimiinnnginnissani, annersinne-qarnissaminik erngumassuteqarnani il.il. misigisimaniassammat. Meeraq aperippat “soq uagutsinni taamak pisoqarsinnaannngila?” Taava *peqqutaasunik nassuiaatissavarput*.

Peqqutaasunik nassuiaanermi angerlarsimaffimmi pissutsit meeqqap nuuttariaqarneranut pissutaasut pineqarput. Tassani assersuutigalugu oqassaagut ”nalunngilat, anaana imer-simagaangat qanoq ittarnersoq aamma iterneq ajorpoq illit atuariatornissannut aamma nukap meeqqerivimmukarnissaanut ikiuilluni...” Taamak toqqaannartigisumik peqqarniitsi-gineq aamma misinnarsinnaagaluarpoq, kisianni aamma uani eqqaamassavarput, meeqqap inuunermini ullut tamaasa misigisartagai oqaasertaliinnaratsigit.

Siunertaqartumik nassuiaanerit meeqqap imminut naleqartinneranik eqquissapput. Meeraq isumassuinikkut sumiginnagaasimasooq tamatigut imminut annikitsumik naleqartilertar-poq. Taava nuuttariaqaleraangamik isumaqartarput, tamatumunnga pissutaasooq, anga-joqqaat isumaqarmata naalannerat naammannngitsoq, taava imminnut naleqannngitsutut misigisimanagerat sakkortuumik uppersarsineqartarpoq. Tassani aamma ajornakusoorsin-naasarpooq upperissallugu, angajoqqaarsiaminnit isumassorneqarnissaminnut naleqarlutik. Eqqarsaatiginerusarpaat, angajoqqaarsiaminni aamma naleqartitaanaviarnatik, taava eqqarsartarput, taakkununnga attaveqalinnngikkunik pitsaanerussasoq, ajattorneqaaqqikku-nik pakatsinissaq pinngitsoortissagamikku. Siunertaqartumik nassuiaanerup meeqqamut takutissavaa, ima naleqartigisoq, isumaqartoqarluni, pitsaasumik toqqissisimanartumillu pineqassasoq. Tassa tamanna piviusorsioortumik atoruminarsaatigissavarput (annersinne-qarnani, nerilluarterluni il.il.)

Angajoqqaarsiat aamma ilisimassavaat, isumassuinikkut meeqqamut iliuitsit tamavimmik malugineqartarmata aamma pinerit tamaasa isumassuinikkut naleqartitsinertut tigure-qartarlutik. Kisianni piffissaq sivisusinnaasarpooq – apeqqutaalluni nuunnissaq sioqqullugu imminut naleqassutsip qanoq annertutigisumik artorsinneqartigisimanagera.

Iluumuussuseq ilumuussutsimillu suliaqarneq

Meeqqat tamarmik angajoqqaaminnut attaveqaatinik ineriartortitsisarput aamma taakku-nunnga ilumuussutsimik. Tamanna aamma atuuttarpoq, naak uagut isumarput malillugu isumassuineq pitsaasimannngikkaluartooq, aamma naak attaveqarneq toqqissisimanannngik-kaluartooq. Aamma angajoqqaaniit ilaqutariinnut allanut nuunnissaq meeqqap ilumuus-susianut annertuumik artorsisinnaavoq. Tamanna paasiniarlugu, annerusumik ilisimasa-riaqarparput, meeqqap ilumuussusia qanoq pisariaqartitsinersoq.

Nammineerlutik ilisimassagunikku, angajoqqaaminnut ilumuussuseqarlutik, taava meeqqat imminnut piunaffigisarput, *amerlanertigut pitsaasumik assitigisariaqaramikkut*. Avataaniit isigalugit, angajoqqaat piginnaasaat annikissinnaasarpooq, aamma isumaqarsinnaavugut, pitsaannngilluinnartut, kisianni pitsaagutaannik meeqqat namminneq tamatigunngajak takorluugaqarsinnaasarpot. Taakkununnga pingaaruteqartarpoq, taakku pitsaagutaat allanut saqqummersissallugit, aamma tassani uagut tapersersussavagut. Pitsaasusarpoq,

nuunnissamik nassuiaassinermi unneqqarinnissaq, ilutigitillugulu meeraq ikiorlugu angerlarsimaffimmi ajunngitsumik ingerlasimasunik oqaluttuullugu.

Meeqqat assinganik tunngaveqarlutik aamma *angajoqqaatik illersorniararpaat* ajortumik isigineqaqqunagit. Taamak unneqqaritsiginissaq nalornisoorutaasinnaagaluarpoq, ilutigitillugu ilumuussutsimut killissaritinneqartoq qaangissanngikkutigu. Ima iliorsinnaavugut assersuutigalugu oqarluta "anaanap sunit tamanit ilagiinnissarsi kissaatiginerugaluarpaa, kisianni tassa ilaanneeriarluni inersimasunut aamma kissaatiginerpaasatik sapilertarpaat...". Uani *taamak* iliornerput, anaanap *piumassusianik* qulalertitsinerunngilaq, aamma anaanaasoq meeqqamit ajortumik isigineqartilinnigilarput.

Iluumuussutsimut takussutaasinnaasoq alla tassaavog, asanninnermik takutitsineq. Meeraq tamatuminna ikiorsinnaavarput, piffissaq atorlugu oqaloqatigalugu "qanoq illlutit anaana takutissinnaaviuk nuannaralugu aamma eqqarsaatigisarlugu?" Tamanna titartakamik titartaanerusinnaavog, anaanap tusassallugu nuannaarutigisinnaasai allaaseralugit, oqarasuaat atorlugu, assitalimmik allaffigalugu il.il.. Meerarsiat aamma periarfissinneqassapput, qanoq angajoqqaaminik nuannarinnitsiginerlutik oqaloqatigiissutigalugu takunnissaannut qilanaarlutik. Tamanna angajoqqaarsianit akuerineqarsinnaappat, meeqqap qimagaanngininnermik misigisaqarneranut annertuumik ikiuutaassaaq.

Iluumuussutsimut takussutaasinnaasoq alla tassaavog, *isumassuinermik tunniussineq*. Meerarsiat arllallit isumassuinikkut akisussaaffimmik annertuumik tiggummissaqarsimasarput, amerlanertigut anaanaaminut imerajuttumut imaluunniit tarnimigut nappaatlimmut. Nuunnerup kingorna meeqqap erngumassutigisarpa, anaanani qanoq illluni imminut isumagissanersoq, aamma qimagaannigillutik isumaqartarput. Ungasissumiit isumassuinissaq ajornakusoorsinnaasarpoq. Annikikkaluamik ikiuisinnaavugut, nalunatigu oqalut-tuukkutsigu, kina anaanamik isumagininnermoq, pitsaanerpaajussaaq, meeqqap anaana-mik attaviginnittoq naapissinnaappagu. Aamma ikiuisinnaavugut oqaloqatigiissutigalugu, meeraq qanoq illluni isumassuinermik takutitsinnaasoq naak ungasissumiikkaluarluni, assersuutigalugu sianerluni, allalluni imaluunniit allatigut iliuuseqarluni meeraq peqqu-tissaqartilerlugu, anaanami eqqarsaatigineranik takutitsinnaanngortillugu. Aamma taamak annertutigisumik isumassuisimaneranut annertuumik nersualaarinnissinnaavugut. Ajornanngitsumik isumaqartoqarsinnaavog, meeraq akisusaaffinnit tamanit aniguisikkut-sigu pitsaanerpaajussasoq. Taava eqqaamasariaqarparput, imaassinnaasoq isumassuineq meeqqap naleqassutsiminik misigisimaneranut pissutaagataasinnaasoq. Taava pitsaane-russaaq pikkorissimaneranik tapersorsutisigu meeqqallu isumassuinermik takutitsisar-nerminik ingerlatsiinnarnissaanut periarfissanik qinaaseqatigalugu – naak annertuumik killeqarsinnaagaluartoq.

Najortigiinnissamik aaqjissuussineq

Najortigiinneq meerarsianut aamma angajoqqaarsianut nuannersuullunilu alianartuusinnaavog aamma meerarsiap ilaqutartaaminik attaveqarnikkut attuumassuteqarnikkullu misigisaanut atatillugu ajornartorsiutaalersinnaalluni.

Nuunnerup kingorna meeqqap aamma angajoqqaat najortigiittarnissaannut arlariinnik tunngavissaqarpoq. Siunertarisat tassaasinnaapput, allanngujuitsuunissamik qulakkeerinneq, ilaqutariinni susoqarneranik malittarinneq, uteqqinnissamik piareersaateqar-neq, namminissarsiunermi ilumuussutsimilu ajornartorsiutinik annikillisaaneq. Meeqqat

ilaat angajoqqaanut kimigiisertunut imaluunniit soorasaarisunut imaluunniit nakuusern-
nernik assigiinngitsunik atuisunut illersorniarlugit najortigiinnissamik aaqqissuussiffigine-
qartarput.

Angajoqqaanik suliaqarneq pingaaruteqalersarpoq, pitsaaliuisoqalissappat, najortigiissin-
naaneq attaveqalernissamut attuumassuteqalernissamullu akornutaaleqqunagu. Angajoq-
qaat amerlasuut meeqqaminnik isumassuinermik annaasaqarsimasut ersisarput kamallu-
tilluunniit imaluunniit taakku ataatsikkut atorlugit. Akuttunngitsumik ersissutigisarpaat,
nuunneq tassa isumaqartoq, meeqqaminnik annaasaqarlutik, qaqugumorsuaq nuanna-
riunnaassagaatsik, taamaallaalli angajoqqaarsiatik kisiisa nuannarilissagaat. Taamaam-
mat angajoqqaarsiasut ingiaaniartutut isigilersarpaat meerarlu ajugaaniussutigilerlugu.
Angajoqqaat meeqqap asanninnera ilumuussualu pigiinnarniarlugu soorasaarilersin-
naasarpup, eqqaasittarlugit "sumerpiaq" angerlarsimaffeqarnerisut, "kinarpiaq" anaanari-
neraat, aamma angajoqqaarsiasut taamaallaat "aningaasat piinnarlugit" taakkuninnga
tigumminnittut.

Ilutigitillugu meeqqap nuuttup, ingammik inuusuttuaraanngitsut, pisariaqartittarpa,
inunnut avatangiiserilersimasanut attaveqarnermik ineriartortitsinissaq. Ima sakkor-
tutigisumik oqaatigisinnaavarput, "attuumassuteqannginneq - piviusumik ineriartor-
titsinertaqanngilaq". Meeraq ilumuussutsimigut naqisimaneqartoq, ilaqutariit marluk
akornanni kiggisimalertarpoq, misigisimalertarlunilu, angajoqqaarsiaminut attaveqalerneq
isumaqartoq ilaqutavimminik qimagaannilluni. Najortigiinnerup nalaani ilumuussutsikkut
aporaannerit sakkortuumik ikumalalersinnaasarpup. Inunnik isumaginnittoqarfimmit
angajoqqaarsianillu paasineqarpat najortigiinneq tamatumani atornerlunneqartoq, taava
piffissanngorsimassaaq nalunaarutigissallugu, najortigiinnissamik aaqqissuussaq allangor-
rtinneqassasoq.

Pitsaanerpaajussagaluarpoq, ilumuussutsikkut aporaannerit pinngitsoortinniarlugit anga-
joqqaat inunnik isumaginnittoqarfimmit sulissuneqarpata, nuunnissaq sioqqullugu kingoq-
qullugulu piareersarlugit. Angajoqqaarsiat aamma annertuumik iliuuseqarsinnaappup.
Angajoqqaat najortigiinnissamut aggeraangata ataqqinninnermik takutittarlugit aamma
meerarsiaminnik angajoqqaavi pillugit oqaloqateqaraangamik taakku sunik pitsaaquteqar-
nersut oqaatigisinnaavaat.

Angajoqqaarsiat angajoqqaanut attaveqarnerat tatiginninnermik peqataatinneqarnermillu
imaqassaaq aamma imminut tunuarsimaartilaarneq ajussanngilaq. Tapitartuutaasinnaas-
saaq angajoqqaat naleqarnerminnik misigitissallugit.

Angajoqqaarsiat aamma angajoqqaanik isumasiorfigineqarsinnaappup, angajoqqaammi
nammineq meerartik nalunnginnerpaajusarpaat aamma tamanna meeqqap paasineqarnis-
saanut pingaaruteqarlunilu ikiuutaasinnaavoq. Paarlattuanik angajoqqaarsiat utertitsillu-
tik meeqqap ineriartuutai pillugit ulluinnarnilu sulerisarneranik pisunillu pingaarutilinnik
paasisitsinnaappup.

Isumaqatigiissutigisinnaagutsigu, najortigiinnerup nalaani pisut pingaaruteqartut, taava
aamma pingaaruteqarpoq maluginiassallugu, najortigiinneq siunertarineqartoq malillugu
ingerlanngitsoq, immaqalu allaat attaveqarnermik ineriartortitsinissamut akornutaalluni.
Taava aperisariaqalerpugut:

Qa ugu oqarsinnaavugut najortigiinnissamik aaqqissuussaq taamaatittariaqarpoq?

Angajoqqaarsiat ulluinnarni takunnittuusarput, meeraq piffissami toqqissisimasumi ajornakusoortumilu qanoq ingerlasarnerseq. Taamaasillutik angajoqqaarsiat paasisuttissanik pingaarutilinnik pigisaqartarput, najortigiinnermik aaqqissuussaq meerarsiaminnut qanoq sunniuteqartarnerseq.

Tamatuminnga naliliinermi aallaaviusinnaavog, meerarsiaq piffissani pitsaasuni toqqissimagaangami erngumassuteqanngikkaangamilu qanoq ingerlasarnerseq. Taava takuneqarsinnaassaaq meeraq najortigiinnermut atatillugu allanngortarnerseq. Toqqissisimajunnaarpa imaluunniit pissusilersornermigut ajornartorsiulerpa, imaluunniit annilaangalluni nikallorlunilu qisuariarpa? Akuerisinnaassagunarpurput, meerarsiaq najortigiinnermut qisuariaateqarsinnaasog. Qaffakaatitsineq annertusarpoq, maqaasisanik aamma ajortunik misigisaqartarsimanerit. Immaqa nalornissuteqarnermut annertusaataasarput, angerlarsimaffimmi qanoq ingerlasoqarnerseq, imaluunniit immaqa nalornigissuteqarnermut annertusaataasarput, angajoqqaarsiaminnik nuannarinnissinnaanerlutik.

Ilaa immikkut inissisimanermi nalinginnaasumik qisuariarnerut akuerisariaqarpagut. Nalilersuinermi tunngavigisinnaasagut tassaapput, pissusilersornikkut allannguutit meeqqamut sunik kinguneqarsinnaappat. Assersuutigalugu sapaatip akunnera sioqqullugu kingoqqullugulu najortigiinnerup kingorna meeraq pissusilersornikkut annertuumik ajornartorsiuteqalersog aamma inersimasunut ukioqatiminullu attaveqarnera sakkortunerulerlunilu nigorsimaarnerulersog. Imaluunniit toqqissiveqannginneq aallussisinnaassutsikkut annertuumik ajornartorsiulertitsisinnaavog, taamaasilluni inuusuttoq atuarfimmi pisunik annertuumik annaasaqarsinnaavog. Akuttunngitsumik takusarparput, susassaqarfiit taakku marluutillugit sunniuteqarfiusut allanilu ilallugit. Angajoqqaarsiat erngumassutigilerpassuk qisuariarnerit meeqqap ineriartornissaanut aporfilerlut, taava tamanna inunnik isumaginnittoqarfimmut oqaatigissavaat, taamaasilluni najortigiinnissamik aaqqissuussaq taakkunanit amtmamdimut suliareqqitassanngortinneqassaaq. Suliaq tamanna inunnik isumaginnittoqarfimmut oqimaatsuuvoq pitsaasumillu uppersaataatissaqarnissaq piumasaqaataalluni, kisianni ilaanneeriarluni tamanna pisariaqartarpoq.

Inuusuttuaraalluni angajoqqaarsianut nuunneq

Inuusuttuaraanerup aamma angajoqqaarsianut nuunnerup akornanni allaassuseqartoqareerpoq. Tamanna paasisinnaavarput, piffissami tassani ineriartornermi suliaasat pingaarutillit marluk aallaavigalugit, tassalu avissaalernerq aamma namminiilerneq. Illuatungaani inuusuttut inunnut allanut, ilinniagaqarnermut sulinerullu atatillugu namminiilernerunnissaminut toqqammavigisinnaasaminik nassaarinnittussaapput. Ilutigitillugulu ilaqtaminnit avissaartussanngortullu, nutaanut nuuttittarpoq. Neriuttarpoq, ilaqtuassut nutaat inuusuttoq amigaatigisimasaata imaluunniit maqaasisimasaata ilaanik tunisinaassagaat, ima paasillugu naleqqat atorsinnaasut. Kisianni inuusuttut taakku taamak ittunik naleqqanik atuinnissaminut piareersimappat? Ukiut aamma ineriartornermi suliaasat eqqaasatta tamanna oqaatigaat aamma inuusuttut angajoqqaaminut ersarissumik aamma aalajangersimasumik attuumassuteqareertarnerisa takutippaat, inuusuttut aamma angajoqqaarsiat akornanni pissutsinut naatsorsuutigisinnaasavut meeqqanut taamak inissimasunut sanilliullugu allaanerusut.

Tamanna aallaavigalugu ukioqqortunerusunut angajoqqaarsiat qanoq ittuusinnaappat?

Inuusuttut amerlasuut angajoqqaarsianut nuuttut aamma annertuunik ajornartorsiuteqartarput. Ukiuni amerlasuuni isumassuinikkut sumiginnagaallutik inuusimapput aamma sunik tamanik ineriartortitsisimasinnaasarput soorlu pinerluuteqartarneq aamma ikiaroor-niutini atornerluineq, annilaanganeq nikallunganerlu - aamma ilaanneeriarluni tamaasa ataatsikkut. Angajoqqaarsiat sakkortusaarnerit, meerujunnerit, sorusussuseqannginnerit killissanillu qaangiinerit piareersimaffigisariaqarpaat - ilaannanngui eqqaaniaannarlugit. Tamanna aallaavigalugu aamma oqaatigisinnaavarput, inuusuttunut angajoqqaarsiaasut isumassuinikkut annertunerusumik piginnaasaqartariaqartut. Tunniussisinnasariaqarput akissutisinnisaq utaqqinagu. Siuariaateqarnissaq utaqqisinnasariaqarpaat isumassui-nikkut tunniussuinertik qularinagu. Aamma isumassuinikkut annertunerusumik piginnaa-saqarnermut ilaavoq, meeqqat ukioqqortunerit inuusuttullu piffissap ilaatigut isumassui-nikkut ukiukinnerusunut atuuttunik pisariaqartitsisinnaasarmata. 15-inik ukiullit 5-inik 15-inillu ukioqartuusinnaasarput, isumassuinikkut pisariaqartitanik annertuunik matus-susiisimannigineq pissutigalugu.

Taamaakkaluartoq oqaatigisariaqarparput, inuusuttut aamma angajoqqaarsiat akornanni attaveqarneq akuttusuutigut sapinngisamik meeqqanut mikinerusutulli issinnaasarmat ittariaqarlunilu. Tamanna imaanngilaq attaveqarneq pilersinneqarneq ajortoq, kisianni attaveqarneq annikinnerusarpoq aamma taamak ittunik attaveqarnermut sanilliullugu misigissutsit annikinnerusarput (neriutiteqqunartumik) meeqqat ukiukinnerusut aamma angajoqqaarsiaasa akornannitut issinnaasarlutik.

Soorunami taamak ajortiginngitsunik ilaqartarput, kisianni inuusuttuaqqat inuuner-minni naammineernerulernissamut ikaarsaalersut annertunerusumik pisariaqartittarpaat, tatiginartunik tutsuiginartunillu siunnersuisinnaasunik avatangiiseqarnissaq, inuusuttu-nermi inersimasunngulernermilu piginnaasanik pisariaqartitanik piginnaasaqalernissamut tapersuisinnaasut sungiusaasinnaasullu.

Angajoqqaarsiat angerlarsimaffiat inuusuttumut imaalillugu oqaluttuarineqarsinnaavoq, taanna tassaasoq inuusuttup isumassuinerimik pissarsiffigisinnaasaa, kisianni aamma taanna tassaasoq, inersimasuunerup qanoq ittuuneranik ilinniarfusinnaasoq.

Angajoqqaarsiat inuusuttunik suliaqarnerannut anguniagassat ilaat

Akuersaarneqarsinnaasumik inersimasunngorneq

Tamanna isumaqarpoq, inuusuttoq allanut akuulernissaanik ilinniartillugu, pissusiler-sornikkut akuersaarneqarsinnaasumik sungiusaanikkut; allanik, ukioqatigisani, ilin-niartitsisunik, ittorisamik sanilinillu ilaqartilluni qanoq iliortoqartarnerseq? Allat paa-sisinnaasaannik aamma akuerisinnaasaannik ikiorneqarnissaq, tuppallersarneqarnissaq, kamannerimik aamma nuannaarnermik qanoq ililluni oqaatigininnissaq pillugu qanoq ililluni ikioqquneqarnissamik ilisimasaqalernissaq.

Piginnaasanik atorfissaqartissinnaasanik ilinniarneq

Angajoqqaarsiat amerlasuut tupaallaatigisarpaat, inuusuttut piginnaasanik nalingin-naalluinnartunik ilisimasaqarneq ajormata assersuutigalugu, nerriviliorneq, nerinerim sungiussimasat, eqqiluusaarneq il.il. Piginnaasanut taamak ittunut ilanngullugit inuusuttut ilinniartarpaat aningaasanik paarsinissaq, qanoq ililluni errorsiviup aallartinneqarnissaa-nik, najugaqarnermut tapiissutini qinnuteqartoqartarnerseq.

Ilaquttanik attaveqarnerup ingerlatiinnarnissaanik ikiorneqarneq

Inuusuttut angerlarsimaffiminniit nuukkaangamik akuttunngitsumik ilaquataasut akornanni sakkortuuliornermik ajattuinerup pilersitaanit ineriartortitsisimasinnaasarpur. Inuusuttut tapersorsorneqarsinnaappur, inuunerat ajornakusoortuusimasoq, aammali imini ajunngilaq illuatungeriit imminnut nassaareqqinnissaannut ikiuisoqarpat. Angajoqqaarsiani najugaqarneq qaangiukkaangat, inuusuttut namminneq ilaqutaminnik tunuliaquteqarnissaq pisariaqartittarpaat.

Inuuneq naallugu angajoqqaarsianik attaveqarneq

Ilutigitillugu annertuumik inuusuttunut iluaqutaassaaq kisimiilerniarluni misiliinermi aamma angajoqqaarsianik tunuliaquteqarnissaq. Imaassinnaavormi angajoqqaajusut pitsaasumik ingerlanngitsut taamaasillutillu siunnersuinissaq ikiuinissarluni kisiisa nukis-saqarfigalugit. Misilittakkat takutippaat, meerarsiat/inuusuttut amerlasuut inuunertik ajornakusuuleraangat angajoqqaarsiaminnut uterniarlutik qinnuteqartartut.

Uagut meerarpur imaluunniit taakku meeraat?

Meeqqanik inuusuttunillu ikiorsiinermut inatsisit malillugit angajoqqaarsianut inissiinerit utaqqiisaajugallartarpur. Anguniagaq tassaasarpur meeraq angajoqqaaminut uteqqis-sasoq, isumassuinnikkut pisariaqartitaanik angajoqqaat tunniusseqqissinnaaleraangata. Taamaakkaluartoq ima pisoqartarpur - aamma annertusiartuginnarunartumik - meeraq angajoqqaarsianut nuuttarpur, siunertaralugu alliarlornermi sinnerani angajoqqaarsia-minniittussaalluni. Tamatumunnga ilutigitillugu angajoqqaajusut suliareqqitassanngortit-sinissaminnut periarfissaqarpur, tassami meeqqap sumiinnissaa pillugu inaarutaasumik aalajangiineq pitinnagu piffissaq sivisusinnaasarpur.

Tamatuma kingunerisaanik angajoqqaarsianut ajornakusoorsinnaasarpur, qulakkeerlugu ilisimassallugu suna naatsorsuutigisinnaanerlugu; meeraq piffissami sivikitsuinnarmi uagutsinniissava, imaluunniit meeraq meeraanermi sinnerani inuusuttuunermi ilaqtariinnut akuulissavaa? Taava oqaatigisarparpur, angajoqqaarsiat angajoqqaajusunut tapertaanngikkunik taartaasartur. Ullumikkut inatsisip isikkua taamaatillugu pisariaqarpor angajoqqaarsiat ersarissumik ilisimassagaat, utertitsinissaq pisinnaasoq - naak ataavartumik inissiisoqarsinnaanera aallaviusimagaluarpuunniit, aamma naak inatsimmi meeqqamut ajoqusiisinnasumik utertitsinissamut illersuisumik aalajangersagaqaluartoq. Kisianni meeqqanik isumaginninnermut inatsisip naapertorlugu uternissaq imaluunniit utinnnginissaq pillugu aalajangiinermi nalilersuineq ilaatigut apeqqutaasarpur, tassa aalajangersakkat qulakkeerinnngillat.

Soorunami taamak inissisimaneq inummut sakkortusinnaasarpur.

Paarlattuanik angajoqqaarsiat meeqqamut isumassuinnermik namminneq meerarisaminnut tunniuttakkamik assinganik tunniussisussaappur. Illuatungaanilu nalunngissallugu - namminneq meerarisaminnut sanilliullugu - meerarsiarfik ilaqtariinnut allanut nuutinneqarsinnaasoq.

Meeqqanik isumaginnittoqarfiup aallaqqaataaniit angajoqqaarsianut tunngatillugu taman-na ammaffigisariaqarpaat. Tamanna aallartittariaqarpor, kommunip (allanngortiterinerup kingorna akisussaaffimmik tigummissaqarnerat ingerlatiinnarneqassappat) pissarsiornerminut nalinginnaasumillu angajoqqaarsianut akuersissuteqarnermut atatillugu pikkorissartit-

sinerani allatigullu suliniuteqarnerani. Aamma kommunip tamanna ammaffigisariaqarpaa, meerarsiap aamma angajoqqaarsiat akornanni imminnut tulluunnersut nalilersorneqaraangat. Pingaaruteqarnerpaajusorli tassaavoq, nuunnerup kingorna sammisap ingerlaavartumik ilitersuinikkut ammatinneqarnissaa. Isumaqartoqarsinnaavoq, attaveqarnissaminik ammaanissamik suliassaq iluamik naammassineqarsinnaanngitsoq (ilaatigut) nalunagu utertitsisoqassapat tunuaqqittariaqarluni. Angajoqqaarsiat sutigut tamatigut ikiorsiinikkut tunniussinnaasagut pisariaqartippaat, tamatuma pakatsissutigineqarnissaa pinngitsoortinniarlugu imminnut illersorniarlutik meerarsiaminnut attaveqarnikkut tunuarsimaarnermik kinguneqassanngippat. Taamak isumaqarneq aamma iliuseqarneq meerarsiamut iluaqutaasinnaanngitsut annersaraat.

Angajoqqaarsiat meerarsiarfik amerlaqisunik ajornartorsiutilik isumagisinnaassappassuk sunit tamanit ilitersuussineq *nalinginnaasumik* qitiusumik piumasagaataavoq. Ilitersuussineq piviusumik siunnersuuteqarnikkut ingerlanneqarsinnaavoq, soorlu meerarsiap aallarniineranut tunngatillugu qanoq qisuariartoqassava, aamma misigissutsitigut attuinerusumik qisuariartoqarpat soorlu tamanna nalinginnaasusartoq, arlaatigut annertuunik ajornartorsiuteqartoqartillugu.

Soorunami meeqqanik isumaginnittoqarfiup nammineq suliniuteqarnermigut ilitersuus-sinissamik neqerooruteqassaaq pisariaqartitsinerlu aallaavigalugu malitseqartitsilluni. Kisianni aamma pingaaruteqarpoq, angajoqqaarsiat ajornartorsiuteqalissagunik namminneq piffissaagallartillugu nalunaarutiginnittarnissaat. Amerlanerit namminneq isumaginnin-niartarput, kisianni arlaannarpulluunnit kisimiilluni sunit tamanit isumaginnissinnaanngilaq.

Litteraturinut ilaqutariinni paarsaqartitsinermi immikkut innersuussutit:

Bohmann, G. (1994): *Fia - barnet*. Oslo. Gyldendal Norsk forlag

Bunkholdt, V. (1999): *Forsterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring*. Oslo. Gyldedal Akademisk

Gulliksen, Ø. (2000): *Forsterhjemshåndboka 2 utgave*. Oslo. Kommuneforlaget

Janson, T. (1999): *Det usynlige barnet*. I novellesamlingen av samme navn. Oslo Aschehoug

Litteraturinut sulianut susassaqtunut immikkut innersuussutit:

Ainswort, M.D.S., Blehar, M.C., Waters, E. og Wall, S. (1978): *Patterns of attachment: A Psychological Study of The Strange Situation*. Hillsdale, New Jersey. Lawrence Erlbaum

Bowlby, J. (1988): *A Secure Base: Clinical Applications of Attachment Theory*. London. Routledge

Bunkholdt, V. (1999): *Forsterhjemsarbeid. Fra rekruttering til tilbakeføring*. Oslo. Gyldedal Akademisk

Bunkholdt, V. (2000): *Utviklingspsykologi 2. utgave*. Oslo. Universitetsforlaget

Havik, T. (1996): *Som fosterforeldrene ser det*. Bergen. Barnevernets Komptansesenter på Vestlandet

Iversen, O. (2000): *Hvorfor griper barnevernet inn, og hvilken hjelp hadde barna fått? I: Falck, T. og Havik, T. (red.): Barnevernet og fylkesnemnd*. Oslo. Kommuneforlaget

Karlsen, B.R. (2001): *Psykisk utviklingshemning og foreldreskap*. Tidsskriftet for Norges Barnevern nr. 3

Killén, K. (1999): *Tidlig mor - barn samspill og tilknytning*. Tidsskrift for norsk psykologforening nr. 36 s. 938-948

Ilaqtariinnermut, Kultureqarnermut, Ilageeqarnermut
Naligiissitaanermullu Naalakkersuisoqarfik
Departementet for Familie, Kultur, Kirke og Ligestilling